

სამართლიანი ომი ბჰაგავად გიტას მიხედვით

ლევან გეგეშიძე¹

<https://orcid.org/0000-0002-7734-6865>

<https://doi.org/10.61446/mp.4.2025.9731>

აბსტრაქტი

სტატიაში გაანალიზებულია სამართლიანი ომის რაობა „ბჰაგავატ გიტას“ და მთლიანდ მაჰაბჰარატას მიხედვით. თუ რატომ უნდა იბრძოლოს მეომარმა, რა არის მისი მოვალეობა, რა კავშირია „ბჰაგავატ გიტაში“ მოცემულ იდეებსა და თანამედროვე სამართლიანი ომის თეორიას შორის.

ბჰაგავად გიტა ინდური ეპიკური პოემის - მაჰაბჰარატას ნაწილია, სადაც პანდავთა დინასტიის პრინც არჯუნასა და ღმერთ კრიშნას შორის დიალოგი იმართება ომის რაობის შესახებ. ბჰაგავად გიტაში გადმოცემულია რთული და, ერთი შეხედვით, წინააღმდეგობრივი შეხედულება ომზე. არჯუნა მეომარია, რომელიც იტანჯება საკუთარ ნათესავებთან მომავალი ბრძოლის მორალური შედეგებით. კრიშნა მოუწოდებს მას შეასრულოს თავისი მოვალეობა, როგორც მეომარმა. კრიშნა ამართლებს ომს სამართლიანი მიზნისთვის, ის ხაზს უსვამს მოვალეობის შესრულებას შედეგზე მიჯაჭვულობის გარეშე. ეს მიდგომა გვთავაზობს აქცენტის გაკეთებას სამართლიან ქმედებებზე და არა ომის თანდაყოლილ ნეგატიურ შედეგებზე.

„ბჰაგავად გიტა“ არ იძლევა მარტივ პასუხს ომის ეთიკის შესახებ. იგი ხაზს უსვამს მოვალეობისა და სამართლიანი მოქმედების აუცილებლობას. ტექსტი შეიცავს როგორც სამართლიანი ომის გააზრებას, ასევე უფრო შინაგანი, სულიერი ბრძოლისკენ მოწოდებას.

საკვანძო სიტყვები: სამართლიანი ომი, სტრატეგიული კულტურა, დჰარმა და კარმა.

¹ სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს, ეროვნული თავდაცვის აკადემიის, ბაკალავრიატის თავდაცვისა და უსაფრთხოების მიმართულების პროფესორი

Just War According to the Bhagavad Gita

Levan Gegeshidze²

Abstract

The article analyzes the concept of a just war as presented in the Bhagavad Gita and the Mahabharata more broadly. It examines why a warrior must fight, what his duty entails, and how the ideas expressed in the Bhagavad Gita relate to contemporary just war theory.

The Bhagavad Gita is part of the Indian epic poem Mahabharata, in which a dialogue unfolds between Arjuna, a prince of the Pandava dynasty, and the god Krishna on the nature of war. The Gita conveys a complex and, at first glance, contradictory view of warfare. Arjuna, as a warrior, is tormented by the moral consequences of an impending battle against his own relatives. Krishna urges him to fulfill his duty as a warrior. He justifies war when it serves a righteous purpose and emphasizes the importance of performing one's duty without attachment to the outcome. This approach highlights acting rather than focusing on the inherent negative consequences of war.

The Bhagavad Gita does not offer a simple answer to the ethics of warfare. Instead, it underscores the necessity of duty and righteous action. The text contains both an interpretation of just war and a call towards an inner, spiritual struggle.

Keywords: Just war, strategic culture, dharma and karma.

² Professor of Bachelor's Program in Defense and Security of LEPL David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia

შესავალი

ბჰაგავად გიტა ძველი ინდური ეპოსის მაჰაბჰარატას შემადგენელი ნაწილია. იგი კრიშნას და კმატარია არჯუნას დიალოგის საფუძველზე ომის ეთიკის ღრმა გამოკვლევას გვაძლევს. დიალოგი მიმდინარეობს კურკუშეტრას ველზე ბრძოლის წინ. სტატიის მიზანია შევისწავლოთ, თუ რა არის ომის ეთიკა ინდური ეპოსის ბჰაგავად გიტას მიხედვით. როგორ განიმარტება მასში სამართლიანი ომი.

თავისი არსით ეს სტატია არის მიმოხილვითი ხასიათის და აღწერს და აანალიზებს სხვადასხვა ავტორების მოსაზრებებს ომის ეთიკის შესახებ მაჰაბჰარატას და ბჰაგავად გიტას ტექსტების მიხედვით; ასევე, იკვლევს ინდუიზმის ამ ფუნდამენტური ტექსტების გავლენას თანამედროვე ინდოეთის ომის ფილოსოფიასა და სტრატეგიულ კულტურაზე. მაჰაბჰარატა მხოლოდ კლასიკური ტექსტი არ არის. ის ცოცხალი კულტურული კოდია, რომელიც ზემოქმედებს ინდოეთის მოსახლეობის გონებასა და ფასეულობებზე³. მისით გაჯერებულია ყოველდღიური ენა, რიტუალები, თეატრი და კინო. ასევე პოლიტიკური და ზნეობრივი დისკუსიები.

საკითხი აქტუალურია, ვინაიდან დღეს ინდოეთი ყველაზე მზარდი სახელმწიფოა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში. მან მოსახლეობის რაოდენობით გადაასწრო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას. ინდოეთს სადაო ტერიტორიები გააჩნია მის მეზობელ პაკისტანთან და ჩინეთთან. ბოლო რამდენიმე წელია იმატა სასაზღვრო ხაზებზე შეტაკებებმა ჩინეთსა და ინდოეთს შორის. ამიტომ მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, ეს მზარდი სახელმწიფო თუ როგორ უყურებს ომსა და ძალის გამოყენების საკითხებს.

ნაშრომი ეხმიანება შემდეგ საძიებო კითხვებს:

რა შემთხვევაში ითვლება ინდური რელიგიური და ფილოსოფიური მოძღვრების მიხედვით ომი სამართლიანად?

რა გავლენა აქვს ბჰაგავად გიტას და მთლიანად მაჰაბჰარატას ეპოსს ინდოეთის სტრატეგიულ კულტურაზე?

³ Subrahmanyam Jaishankar, „The India Way: Strategies for an Uncertain World“ New Delhi: HarperCollins India, 2020,

რა არის დჰარმა ?

გიტას ეთიკური შეხედულებები ეფუძნება დჰარმას (მოვალეობას/სამართლიანობას) და კარმას (მოქმედება), რომელიც აუცილებელია მოქმას (განთავი-სუფლების) მისაღწევად⁴. ინდუიზმში დჰარმა არის ძირითადი კონცეფცია, რომელიც აღნიშნავს სამყაროს მორალურ წესრიგს და ცხოვრების კოდექსს, რომელიც განასახიერებს კანონის, რელიგიისა და მოვალეობის ფუნდამენტურ პრინციპებს. ის განიხილება როგორც სახელმძღვანელო პრინციპი, რომ ინდივიდებმა იცხოვრონ კოსმიურ წესრიგთან ჰარმონიაში და შეასრულონ თავიანთი როლი საზოგადოებაში.⁵ მაჰაბჰარატას მიხედვით, დჰარმა არის ურთიერთ მიმართებითი კოსმოლოგია, რომელიც ხაზს უსვამს, რომ სამყაროში ყველა არსება ურთიერთ-დაკავშირებულია, სახელმწიფო კი ვალდებულია შექმნას ისეთი პირობები, როდესაც ყველა ადამიანი შეძლებს საკუთარი პოტენციალის რეალიზებას⁶. ბჰაგავად გიტა ეხება ომის მორალურ სირთულეებს და აღიარებს, რომ სამართლიანი ძალადობა ზოგჯერ აუცილებელია კოსმიური წესრიგის აღსადგენად, მიუხედავად თანდაყოლილი წინააღმდეგობებისა და ეთიკური დილემებისა, რომლებიც მას თან ახლავს⁷. ეს პერსპექტივა ასახავს პოულობს მაჰაბჰარატას უფრო ფართო ნარატივში, რომელშიც გიტას შემოაქვს მორალური დისკურსი. იგი ეჭვქვეშ აყენებს სიკეთისა და ბოროტების მარტივ დიქტომიას და გვთავაზობს სამართლიანობისა და მოვალეობის უფრო ღრმა გაგებას⁸.

პოლიტიკურ კონტექსტში დჰარმას გააჩნია სამი ძირითადი განზომილება, რომელთაგან ერთ-ერთი სოციალური წესრიგის პრინციპია. ეს განზომილება ასახავს წარმოდგენას, რომ თითოეულ სოციალურ ფენას ან ჯგუფს ენიჭება განსაკუთრებული სოციალური ფუნქცია, ხოლო ცხოვრების თითოეული ეტაპი კონკრეტული მოვალეობების შესრულებას გულისხმობს. ბრაჰმანებს მოეთხოვებათ ასკეტური ცხოვ-

⁴ Mathias, Yuvan, Shunmugam., Maniraj, Sukdaven. (2024). Understanding the moral and ethical dimensions of the Bhagavad Gita. *Theologia Viatorum*, p.1. doi: 10.4102/tv.v48i1.223

⁵ Paul, Hacker. (2006). Dharma in Hinduism. *Journal of Indian Philosophy*, 34(5):479-496. P.480 doi: 10.1007/S10781-006-9002-4.

⁶ Shani, Giorgio, and Navnita Chadha Behera. “Provincialising International Relations through a Reading of Dharma.” *Review of International Studies* 48, no. 5 (2022): 837–56. P.837 <https://doi.org/10.1017/S026021052100053X>.

⁷ Nawaraj, Chaulagain. (2021). Violence or Its De-legitimization? Conflicting Views from the Hindu World. 125-138. Available from: 10.1007/978-3-030-51125-8_8

⁸ Siyu, Chen. (2022). The Bhagavad Gītā. 105-127. doi: 10.1002/9781119144892.ch7

რების წესის დაცვა და რიტუალებისა და საზეიმო მოქმედებების შესრულება, რაც მიზნად ისახავს სამყაროს ჰარმონიის უზრუნველყოფას. ამავდროულად, კმატრიების როლი მდგომარეობს ბრაჰმანების და საზოგადოების დანარჩენი წევრების დაცვის უზრუნველყოფაში⁹.

დჰარმას მეორე განზომილება ეხება ინდივიდუალურ დონეს და განსაზღვრავს კონკრეტული ინდივიდის მოვალეობებსა და გადაწყვეტილებებს, რომლებიც მის პირად დჰარმასთანაა დაკავშირებული. ინდივიდის დჰარმა, დიდწილად, განისაზღვრება მისი სოციალური და ოჯახური ურთიერთობების ბუნებით. როდესაც ინდივიდი არღვევს დჰარმას და მოქმედებს მის საწინააღმდეგოდ (ადჰარმა), მეფის ან სახელმწიფოს პასუხისმგებლობაა მისი დაცვა, ხოლო კმატრიების მოვალეობაა ასეთი პირების დასჯა, რათა შენარჩუნდეს სოციალური წესრიგი. დჰარმა ინდივიდისთვის განიხილება როგორც შესაბამისი ქცევა ურთიერთობებში, იქნება ეს მამა, დედა, შვილი, ქმარი, ცოლი თუ სხვა სახის ოჯახური როლი. ეს ურთიერთობები ინდურ ცხოვრებაში ტრადიციულად მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს და განსაზღვრავს ინდივიდის ქცევის ჩარჩოებს¹⁰.

დჰარმას მესამე პოლიტიკური განზომილება მოიცავს ხელშეკრულებისა და დაპირების დაცვის პრინციპს. მაჰაბჰარატაში მოხმობილია ჰასტინაპურის სამეფოს პრინცის იუდჰიშთირას მაგალითი, როდესაც მან მიიღო მოწვევა ბიძაშვილებისგან სათამაშოდ, რითაც მან თავისთავად აღიარა თამაშის შედეგები და მათგან გამომდინარე ვალდებულებები. მიუხედავად იმისა, რომ პრინცი შეთქმულების მსხვერპლი აღმოჩნდა, მან ჩათვალა, რომ მისი დჰარმა მოითხოვდა პირობის პატივისცემას და შესრულებას. შესაბამისად, მან მიიღო სამშობლოდან გადასახლება ოჯახის წევრებთან ერთად, რის შესრულებასა და დაცვაზე იუდჰიშთირამ პასუხისმგებლობა აიღო¹¹.

⁹ Rajagopalan, Swarna. "Grand Strategic Thought'in the Ramayana and Mahabharata." In India's Grand Strategy, pp. 31-62. Routledge India, 2014. P 39.

¹⁰ Ibid, 40

¹¹ Rajagopalan, Swarna. "Grand Strategic Thought'in the Ramayana and Mahabharata." In India's Grand Strategy, pp. 31-62. Routledge India, 2014. P40.

რა არის კარმა?

დჰარმა არის ყოვლისმომცველი კოსმიური კანონი, მორალური პრინციპი, რომელიც განსაზღვრავს სწორ და არასწორ ქცევას. ეს არის საფუძველი, რომელშიც კარმა მოქმედებს.¹² ბჰაგავად გიტაში კარმა არ განიხილება მხოლოდ, როგორც ნებისმიერი ქმედება, არამედ ეს არის შეგნებულად შესრულებული მოქმედება, რომელიც თანხვედრაშია დჰარმასთან – ინდივიდის მორალურ და ეთიკურ მოვალეობასთან. კარმა მოქმედებს როგორც ეთიკური პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს დჰარმის ფარგლებში არსებული მორალური ვალდებულებების რეალიზაციას და სამყაროს ჰარმონიის შენარჩუნებას¹³. ბჰაგავად გიტას სწავლების თანახმად, ჭეშმარიტი გზა არის „ნიშკამა კარმა“ (Niskama Karma) – ეს არის ქმედებების განხორციელება შედეგებზე მიჯაჭვულობის გარეშე. ეს ეთიკური პრინციპი ათავისუფლებს ინდივიდს კარმის ბორკილებისა და ტვირთისგან, რის შედეგადაც მისი ქმედებები ხდება სულიერი განთავისუფლებისა და შინაგანი ამაღლებისკენ მიმართული¹⁴.

კრიშნას სწავლება გულისხმობს საკუთარი მოვალეობის შესრულებასა და მისი მნიშვნელობის ისე გააზრებას, რომ შედეგებზე არ იყო დამოკიდებული. „ნიშკამა კარმა“ წარმოადგენს გიტას ეთიკური სწავლების ფუნდამენტს¹⁵. ეს პრინციპი უფრო ფართოდ არის ახსნილი კრიშნას ინსტრუქციაში არჯუნას მიმართ, რომლის თანახმადაც მან უნდა გადალახოს გულის და გონების გაორება და იმოქმედოს უმაღლესი ცნობიერების მდგომარეობიდან, რა დროსაც თანხვედრაში იქნება აბსოლუტურ მესთან¹⁶. ამრიგად, კარმა იოგა წარმოადგენს უანგარო მოქმედების პრინციპს, რომლის მიხედვით ინდივიდები თავიანთ მოვალეობებს ასრულებენ სრული თავდადებით, მაგრამ ყოველგვარი მიჯაჭვულობის გარეშე შედეგებზე. აღნიშნული მიდგომა განიხილება, როგორც სულიერი განვითარების გზა, რომელიც

¹² Rachana, Bhangaokar., Shagufa, Kapadia. (2009). 6. At the interface of ‘ Dharma ’ and ‘ Karma ’: Interpreting moral discourse in India. Psychological Studies, Available from: 10.1007/S12646-009-0018-1

¹³ Mathias, Yuvan, Shunmugam., Maniraj, Sukdaven. (2024). Understanding the moral and ethical dimensions of the Bhagavad Gita. Theologia Viatorum, Available from: 10.4102/tv.v48i1.223

¹⁴ Anupam, Chand. (2022). 6. Values and ethics embedded in the philosophy of shrimad bhagavad git. Scholarly research journal for interdisciplinary studies, Available from: 10.21922/srjis.v9i70.10065

¹⁵ Paul, Hacker. (2006). Dharma in Hinduism. Journal of Indian Philosophy, 34(5):479-496. doi: 10.1007/S10781-006-9002-4

¹⁶ Dennis, P., Heaton. (2019). Ethics of Enlightened Leaders. 155-172. Available from: 10.1007/978-3-319-99611-0_8

ინდივიდს საშუალებას აძლევს დაამყაროს ღვთაებრივთან კავშირი და მიაღწიოს სულიერ განთავისუფლებას¹⁷. გიტას სწავლება სხვადასხვანაირად არის ინტერპრეტირებული, მაგალითად, როგორც გზა საკუთარი თავის დაუფლებისა და ეთიკური ლიდერობისკენ. ითვლება, რომ ის ლიდერებს ასწავლის პირად სარგებლობაზე უარის თქმას და სამყაროს კეთილდღეობისთვის მოქმედებას¹⁸.

სამართლიანი ომი

ცნობილი ინდოელი სტრატეგი ს. ჯაიშანკარი ფიქრობს, რომ როგორც დასავლური სტრატეგიული კულტურის გასაგებად მნიშვნელოვანი ტექსტებია მაგ. „ილიადა“ ან და მაკიაველის შრომები, ხოლო ჩინეთის შემთხვევაში „სამი სამეფოს რომანი“, ასევე აუცილებელია მაჰაბჰარატას ეპოსის ცოდნა ინდური სტრატეგიული კულტურის გასაგებად.¹⁹

ბჰაგავად გიტაში მოცემული კურუკშეტრას ომის აღწერა შეესაბამება სამართლიანი ომის თეორიის პრინციპებს და გვთავაზობს ეთიკური ომის წარმოების შესახებ შეხედულებებს, რომლებიც აქტუალური რჩება თანამედროვე სამხედრო სტრატეგიაში²⁰. „Jus ad bellum“ - ეხება ომში ჩაბმის გამართლების პრინციპებს. მაჰაბჰარატას ნარატივში პანდავების ომში ჩართვის გადაწყვეტილება წარმოდგენილია როგორც უკიდურესი ნაბიჯი, რომელიც გადადგეს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მშვიდობიანი მოლაპარაკებების ყველა მცდელობა უშედეგოდ დასრულდა. ეს მიდგომა სრულად შეესაბამება სამართლიანი ომის თეორიის საფუძველს - სამართლიანი მიზეზის არსებობას. არჯუნას ბრძოლაში მონაწილეობის შესახებ არსებულ შეფოთვებს კრიშნამ დაუპირისპირა არგუმენტი, რომ როგორც კშატრიას (მეომარს), არჯუნას მთავარი მოვალეობა სამართლიან ომში ჩაბმაა. ეს ვალდებულება არა მხოლოდ პირადი

¹⁷ K., S., Sivakumar., S.K., Kamalakhannan. (2023). A Study on Enriching Spirituality at Work Place Through The Karma yoga of the Bhagavad Gita. 01(01), 53-63. Available from: 10.59231/edumania/edmn8967

¹⁸ Satinder, Dhiman. (2019). Doing the Right Thing: The Ethical Philosophy of the Bhagavad Gitā. 47-67. doi: 10.1007/978-3-319-99611-0_3

¹⁹ Subrahmanyam Jaishankar, The India Way: Strategies for an Uncertain World (New Delhi: HarperCollins India, 2020), .

²⁰ B, K, Bhuvesha. "4. Analysing Mahabharata through the Lens of Theory of Just War." Electronic Journal of Social & Strategic Studies, undefined (2024). doi: 10.47362/ejsss.2024.5504

ხასიათისაა, არამედ კოსმიურიც, რადგან ის დჰარმას, ანუ სამყაროს წესრიგისა და სამართლიანობის, შენარჩუნებას ემსახურება²¹.

ამასთან, ეპოსი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს პანდავების სამართლებრივ და მორალურ მოთხოვნებს, რადგან მათი ბრძოლა მიმართულია თავიანთი კანონიერი სამეფოს დაბრუნებისკენ. ეს ასპექტი ამყარებს ლეგიტიმური ხელისუფლების აღდგენისა და სწორი განზრახვის პრინციპებს, რომლებიც სამართლიანი ომის ეთიკის საფუძვლად ითვლება²².

„დჰარმას“ - კონცეფცია წარმოადგენს მნიშვნელოვან საფუძველს ინდოეთის სტრატეგიული კულტურის ფორმირებისათვის. ეს კონცეფცია ხელს უწყობს ლიდერობის ისეთ სტილს, რომელიც აერთიანებს ეთიკურ პრინციპებსა და პრაგმატულ მიდგომებს. დჰარმა მოუწოდებს ლიდერებს, იხელმძღვანელონ თავიანთი მოვალეობების შესრულებით, სადაც პირადი სურვილები დაბალანსებულია საზოგადოებრივ კეთილდღეობასთან. ეს პრინციპი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ომის დროს, როდესაც გადაწყვეტილებები ერთდროულად უნდა შეესაბამებოდეს სამართლიანობის პრინციპებს და სტრატეგიულ საჭიროებებსაც²³. ეს მიდგომა აშკარად ჩანს ინდოეთის ისტორიულ და თანამედროვე სამხედრო სტრატეგიებში, სადაც უძველესი სიბრძნე შერწყმულია თანამედროვე პრაქტიკებთან დიპლომატიური და სამხედრო გამოწვევების დასაძლევად. ტრადიციული ცოდნის და თანამედროვე სტრატეგიების შერწყმის მაგალითია ისეთი ინიციატივები, როგორიცაა პროექტი „უდბჰავ“ (Udbhav), რომელიც მიზნად ისახავს უძველესი სამხედრო აზროვნების ინტეგრაციას თანამედროვე განათლებაში.²⁴ ასევე ეს პროექტი დეკოლონიზაციის

²¹ Crispin, Sartwell. (1993). Art and war: Paradox of the Bhagavad Gitā. Asian Philosophy, 3(2), 95-102. Available from: 10.1080/09552369308575376

²² B, K, Bhuvesha. "4. Analysing Mahabharata through the Lens of Theory of Just War." Electronic Journal of Social & Strategic Studies, undefined (2024). doi: 10.47362/ejsss.2024.5504

²³ R., Jai, Prakash. (2022). Dharma of Leadership: Wisdom of the Bhagavad Gita in an Uncertain World. 219-226. Available from: 10.1007/978-981-19-1158-3_18

²⁴ Madhu, Kumari., Shubhangi, Rathore, Rathore. (2024). Project Udbhav: Integrating Ancient Wisdom with Modern Indian Military Pedagogy. Electronic Journal of Social & Strategic Studies, 05(05), 99-119. Available from: 10.47362/ejsss.2024.5505

ელემენტებსაც ატარებს, ინდოეთი ცდილობს მიუბრუნდეს თავისი კულტურის საწყისებს და ამ გზით გადალახოს ისტორიული ტრამვა²⁵.

თუმცა უნდა გვახსოვდეს, რომ ეროვნული სტრატეგიული კულტურა არ არის სტატიკური, მაგრამ ის არც „ერთ დღეში“ ყალიბდება ან იცვლება. კოლინ გრეის თქმით, „კულტურები მოიცავს მდგრად სოციალურად გადაცემულ იდეებს, დამოკიდებულებებს, ტრადიციებს, აზროვნების ჩვევებსა და მოქმედების სასურველ მეთოდებს, რომლებიც მეტ-ნაკლებად დამახასიათებელია სპეციფიკური გეოგრაფიულად დაფუძნებული უსაფრთხოების საზოგადოებისთვის, რომელსაც აქვს უნიკალური ისტორიული გამოცდილება.²⁶ სტრატეგიული კულტურა გულისხმობს ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებული რწმენების, დამოკიდებულებებისა და ქცევების ერთობლიობას, რომლებიც ფორმირდება ისტორიული გამოცდილების, კულტურული ტრადიციების და ეროვნული იდენტობის გავლენით.²⁷

ამრიგად, მაჰაბჰარატა წარმოადგენს რელიგიური, ფილოსოფიური, მორალური და სტრატეგიული აზროვნების გამორჩეულ წყაროს, რომელიც თავისი ეთიკური კომპონენტებით დიდ გავლენას ახდენს ინდოეთის საზოგადოებაზე. გიტაში აღწერილი დჰარმას და კარმას კონცეფციები არა მხოლოდ ინდივიდუალური მოვალეობის და სულიერი განვითარებისთვისაა აუცილებელი, არამედ საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაშიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ.

გიტას ეთიკა გავლენას ახდენს სამართლიანი ომის პრინციპების გაგებაზე. დჰარმას კონცეფცია ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ლიდერები უნდა მოქმედებდნენ თავიანთი მოვალეობის შესაბამისად, ზუსტად დაბალანსებული უნდა იყოს პირადი ინტერესები და საერთო კეთილდღეობა. კარმას პრინციპი - (მოქმედება შედეგზე მიჯაჭვულობის გარეშე) არის ლიდერობისა და გადაწყვეტილების მიღების ფუნდამენტი, რომელიც საშუალებას აძლევს ინდივიდს იმოქმედოს სამართლიანად და ეთიკურად, მიუხედავად მორალური დილემებისა.

²⁵ CNN-News18. (2023, October 5). Project Udbhav Latest News | Project Udbhav: Indian Army's new Initiative | English News | N18V [Video]. YouTube. <https://surl.li/vcfqcr>

²⁶ Colin S. Gray, Modern Strategy (Oxford: Oxford University Press, 1999), p.131

²⁷ Adamsky, Dmitry. “6. Strategic Culture.” In Oxford University Press eBooks, 91–106, 2022. <https://surl.li/yhdpqo>

გარდა ამისა, ბჰაგავად გიტას გავლენა აშკარად ჩანს ინდოეთის სტრატეგიულ კულტურაში. ეს ეხება როგორც ისტორიულ, ისე თანამედროვე სამხედრო და დიპლომატიურ სტრატეგიებს, სადაც უძველესი სიბრძნე შერწყმულია თანამედროვე პრაქტიკებთან. ამგვარად, მაჰაბჰარატა არა მხოლოდ მორალური და ფილოსოფიური ტექსტია, არამედ სასარგებლო რესურსი, რომელიც ლიდერებსა და სახელმწიფო მოღვაწეებს ეხმარება ეთიკური და პრაგმატული გადაწყვეტილებების მიღებაში. მისი იდეები დღესაც აქტუალურია, რაც დასტურდება ინდოეთის სამხედრო პოლიტიკური ელიტის მზარდი ინტერესით ამ ტექსტების მიმართ.

თუმცა, აქ უნდა გვახსოვდეს ერთი გამოწვევა, რომელსაც შესახებაც სტრატეგიის გამორჩეული მკვლევარი ედვარდ ლუტვაკი გვაფრთხილებს, - სტრატეგიულმა კულტურამ შესაძლოა სახელმწიფოებს უბიძგოს არასწორი მეთოდების გამოყენებისკენ. ეს გამოწვევა თვალსაჩინოა, როდესაც ტრადიციული საზოგადოებები ცდილობენ თავიანთი ისტორიული და კულტურული გამოცდილების საფუძველზე იმოქმედონ საერთაშორისო სისტემაში, რომელიც კვლავაც ანარქიულია და ნაციონალისტურად განწყობილი დიდი სახელმწიფოებისგან შედგება.²⁸ მაგალითად, ბჰაგავად გიტაში აღწერილი ომის მხარეები, მოკავშირე სახელმწიფოები და მათი ლიდერები ერთიანი ინდური კულტურის ნაწილია. ისევე, როგორც ძველ ჩინეთში გაზაფხულისა და შემოდგომის პერიოდის სახელმწიფოები ხანი ჩინელების კულტურული წარმონაქმნებია. ამიტომ მასში მოცემული დიპლომატიური ხერხები, მორალური ნორმები და სამხედრო ხრიკები შესაძლებელია ეფექტური არ იყოს თანამედროვე საერთაშორისო სისტემაში შემავალ სახელმწიფოებთან ურთიერთობის დროს.

²⁸ E. N. Luttwak, Strategy, The Logic of War and Peace. The Belknap Press Of Harvard University Press. (2003).

ბიბლიოგრაფია

- Adamsky, Dmitry. “Strategic Culture.” In Oxford University Press eBooks, 91–106, 2022. <https://doi.org/10.1093/hepl/9780192845719.003.0006>.
- Anupam, Chand. Values and ethics embedded in the philosophy of shrimad bhagavad git. Scholarly research journal for interdisciplinary studies, (2022). Available from: 10.21922/srjis.v9i70.10065
- Bhuvsha, B, K, "Analysing Mahabharata through the Lens of Theory of Just War." Electronic Journal of Social & Strategic Studies, undefined (2024). doi: 10.47362/ejss.2024.5504
- CNN-News18. (2023, October 5). Project Udbhav Latest News | Project Udbhav: Indian Army's new Initiative | English News | N18V [Video]. YouTube. <https://surl.li/qgqosjz>
- Colin S. Gray, Modern Strategy (Oxford: Oxford University Press, 1999), 131
- Crispin, Sartwell. (1993). Art and war: Paradox of the Bhagavad Gītā. Asian Philosophy, 3(2), 95-102. Available from: 10.1080/09552369308575376
- Dennis, P., Heaton. Ethics of Enlightened Leaders. Available from: 10.1007/978-3-319-99611-0_8, (2019). 155-172.
- Shani, Giorgio, Navnita, Chadha, Behera. Provincialising International Relations through a reading of dharma. (2021). Review of International Studies, doi: 10.1017/S026021052100053X.
- India Fiscal Year GDP Growth, <https://surl.li/emzsluk>, ნანახია 19.11.2025
- India GDP, <https://surl.li/dynowd>, ნანახია 19.11.2025.
- Jaishankar, S., The India way: Strategies for an uncertain world. New Delhi. 2020.
- Sivakumar, K., S., Kamalakhannan, S.K., A Study on Enriching Spirituality at Work Place Through The Karma yoga of the Bhagavad Gita. 01(01), (2023). 53-63. Available from: 10.59231/edumania/edmn8967
- Luttwak, E. NStrategy, The Logic of War and Peace. The Belknap Press Of Harvard University Press. . (2003).
- Madhu, Kumari., Shubhangi, Rathore, Rathore. Project Udbhav: Integrating Ancient Wisdom with Modern Indian Military Pedagogy. Electronic Journal of Social & Strategic Studies, 05(05), (2024). 99-119. Available from: 10.47362/ejss.2024.5505
- Mathias, Yuvan, Shunmugam., Maniraj, Sukdaven. Understanding the moral and ethical dimensions of the Bhagavad Gita. Theologia Viatorum, (2024). doi: 10.4102/tv.v48i1.223
- Nawaraj, Chaulagain. Violence or Its De-legitimization? Conflicting Views from the Hindu World. (2021). 125-138. Available from: 10.1007/978-3-030-51125-8_8.
- Hacker, Paul, Dharma in Hinduism. Journal of Indian Philosophy, 34(5), (2006). 479-496. doi: 10.1007/S10781-006-9002-4
- Prakash, R., Jai., Dharma of Leadership: Wisdom of the Bhagavad Gita in an Uncertain World. (2022). 219-226. Available from: 10.1007/978-981-19-1158-3_18
- Bhangaokar, Rachana, Shagufa, Kapadia. At the interface of ‘ Dharma ’ and ‘ Karma ’: Interpreting moral discourse in India. Psychological Studies, (2009). Available from: 10.1007/S12646-009-0018-1
- Rajagopalan, Swarna. "Grand Strategic Thought'in the Ramayana and Mahabharata." In India's Grand Strategy, pp. 31-62. Routledge India, 2014.
- Satinder, Dhiman. Doing the Right Thing: The Ethical Philosophy of the Bhagavad Gītā. (2019). 47-67. doi: 10.1007/978-3-319-99611-0_3
- Chen, Siyu, The Bhagavad Gītā. (2022). 105-127. doi: 10.1002/9781119144892.ch7.
- Subrahmanyam Jaishankar, The India Way: Strategies for an Uncertain World (New Delhi: HarperCollins India, 2020).